

ЛГБТІК та інші літери

Словник

Стать і ґендер

Стать — сукупність біологічних ознак організму, так чи інакше пов'язаних з розмноженням (наприклад, генетичних, гормональних чи пов'язаних зі статевими органами). Стать людини зазвичай визначають одразу після народження за прийнятими в медицині критеріями. Люди можуть бути жіночої, чоловічої статі або інтерсекс. Через брак знань та стереотипи у суспільстві вкорінилася думка, що є тільки дві статі і що вони «протилежні». Насправді існує багато варіацій залежно від сукупності ознак, що поєдналися в одній людини.

Інтерсекс — узагальнюючий термін на позначення людини, народженої зі статевими характеристиками (включаючи геніталії, статеві залози і набір хромосом), які не вписуються у стереотипи бінарної системи сприйняття чоловічої або жіночої статі.

ґендер — це так звана «соціальна стать», тобто низка характеристик, ролей, типів поведінки та інших очікувань, що приписуються людям суспільством та культурою у зв'язку з припущеннями щодо їхньої статі. Слово «припущення» тут

вжите не випадково: як правило, ми робимо висновки про стать людини, виходячи з її зовнішності та своїх стереотипів, і це не завжди відповідає дійсності. ґендерні, тобто соціальні відмінності значно більші за біологічні; ґендер теж є континуумом варіантів. ґендерні очікування змінюються: у різні часи, у різних народів одні й ті самі справи вважалися то виключно жіночими, то суто чоловічими. Яскравий приклад ґендерних стереотипів — рожевий та блакитний кольори. Ще століття тому блакитний вважався суто жіночим кольором, який втілював ніжність, а рожевий — кольором для чоловіків, що підкреслював їхню силу й енергійність. Важливий термін, пов'язаний із ґендером, — бінарність.

Бінарність — це переконання, що існують тільки дві статі, чоловіча та жіноча — і два відповідних ґендери. Бінарне сприйняття статі та ґендеру є підґрунтям складної та розгалуженої системи стереотипів та соціальних практик, вкорінених у культурах та законодавстві. Ця система породжує дискримінацію та виключення із суспільства людей, які не вписуються в домінуючі стереотипи та норми. Сучасні дослідження статі та ґендеру доводять, що бінарність не відображає всього різноманіття ґендерного та статевого спектру і має бути переглянута.

Сексуальна орієнтація

Сексуальна орієнтація — це емоційний, романтичний та/або сексуальний потяг до людей певного ґендеру (або різних ґендерів). Людям притаманні різні типи сексуальних орієнтацій. Орієнтація стає частиною ідентичності людини, впливає на її поведінку. Хибні переконання щодо «нормальності» тільки одного типу сексуальної орієнтації часто є причиною дискримінації в суспільстві.

Гетеросексуальність — один із видів сексуальної орієнтації, при якому людина пов'язує свою психоемоційну й сексуальну сферу тільки з особами іншої статі або ґендеру.

Асексуальність — відсутність сексуального потягу до інших людей, при цьому людина може відчувати романтичний та емоційний потяг.

Бісексуальність — один із видів сексуальної орієнтації, при якому людина відчуває психоемоційний та сексуальний потяг до осіб як жіночої, так і чоловічої статей або ґендерів.

Бісексуалки, бісексуали — люди, що відчувають психоемоційний та сексуальний потяг і до чоловіків, і до жінок.

Гомосексуальність — один із видів сексуальної орієнтації, при якому людина відчуває психоемоційний та сексуальний потяг до осіб своєї статі або ґендеру. Говори правильно: **гомосексуал, гомосексуальна людина, гомосексуальність**. Слова «гомосексуалізм», «гомосексуаліст» неприйнятні, бо

мають негативне забарвлення, стигматизують гомосексуалів, описують сексуальну орієнтацію як хворобу чи патологію (спробуйте сказати «гетеросексуаліст», «гетеросексуалізм» — хіба не абсурдно?).

Гей (гомосексуал) — гомосексуальний чоловік, тобто чоловік, що відчуває психоемоційний та сексуальний потяг до чоловіків.

Лесбійка — гомосексуальна жінка, тобто жінка, що відчуває психоемоційний та сексуальний потяг до жінок.

Пансексуальність — один із видів сексуальної орієнтації, при якому емоційний, еротичний та сексуальний потяг не залежать від статі та ґендеру особи. На відміну від бісексуальності, пансексуальність — значно ширше поняття, що підкреслює не двоїстість потягу, а його незалежність від статевих або ґендерних характеристик.

Гетеронормативність — такий погляд на сексуальність людини, при якому гетеросексуальність вважається єдиною «нормальною» та «природною» орієнтацією, а всі інші розглядаються як «відхилення», «патології» або «збочення». Зараз це переконання визнане хибним — як з медичної, так і з соціологічної точки зору. Гетеронормативність є світоглядною основою дискримінації людей ЛГБТІК+.

Гомофобія — збиральна характеристика для різних форм негативної реакції на будь-які різновиди сексуальної орієнтації, крім гетеросексуальної, а також на пов'язані з нею суспільні явища. Гомофобія — явище того ж порядку, що й расизм, ксенофобія, сексизм та ін.

Ґендерна ідентичність

Ґендерна ідентичність — усвідомлення та позиціювання індивідом себе як представника/представниці певного ґендеру, тобто своєї приналежності до чоловічої, жіночої або якоїсь іншої статі в соціальному контексті.

Ґендерна експресія (репрезентація) — спосіб публічно репрезентувати, виражати свій ґендер за допомогою зовнішнього вигляду та поведінки. Одяг, мовлення, манери рухатися й спілкуватися, стрижка, наявність чи відсутність волосся на тілі, макіяж або його відсутність тощо — все це, свідомо чи не свідомо, ми використовуємо, щоб виразити або підтвердити свою фемінність, маскулінність чи андрогінність. Ім'я та рід, у якому людина про себе говорить, також можуть бути засобами ґендерної експресії. Деякі елементи ґендерної експресії розвиваються природно, а деякі нав'язані суспільством. Кожна людина сама робить вибір, які засоби експресії використовувати.

Цисґендери — люди, чия ідентичність, самовідчуття, самовираження та поведінка відповідають соціальним очікуванням від людей певної статі.

Трансґендери — особи, які змінюють чи прагнуть змінити параметри власної статі або ґендеру, базуючись на своїй

ґендерній ідентичності. Говори правильно: **трансґендер, трансґендери, транс*-люди** (останній термін вживається тільки в множині).

Квір-людина — це людина з небінарною ідентичністю, або ґендерно-варіативна. Квір-люди свідомо уникають фіксації та визначення своєї сексуальної ідентичності у традиційному трикутнику «гетеросексуал—бісексуал—гомосексуал» та/або своєї ґендерної ідентичності у традиційній бінарній системі «чоловік—жінка». Для них ці категорії — рамки, які обмежують. Проте є й ширше значення цього слова. Інколи, особливо в англійській мові, *queer* означає приналежність до спільноти ЛГБТІК+.

Травесті — людина, яка грає роль протилежного ґендеру, створюючи гіпертрофовано маскулінний або гіпертрофовано фемінний образ, дуже часто з метою пародії. Серед травесті є драг-квін (англ. *drag queen*) — люди з приписаним їм чоловічою статтю в жіночому образі, та драг-кінг (англ. *drag king*) — люди з приписаною їм жіночою статтю в чоловічому образі. Травесті можуть мати будь-яку ґендерну ідентичність та сексуальну орієнтацію.

Трансфобія — збірне визначення для різноманітних форм негативної реакції на прояви трансґендерності та ґендерної варіативності, а також соціальні явища, що з ними пов'язані. Трансфобія — явище того ж порядку, що й расизм, ксенофобія, сексизм та ін.

ЛГБТІК+ і права людини

ЛГБТ — акронім, що виник в англійській мові для позначення лесбійок (Lesbian), геїв (Gay), бісексуальних (Bisexual) і трансґендерних людей (Transgender). Термін «ЛГБТ» покликаний підкреслити різноманітність сексуальності та ґендерних ідентичностей у різних культурах і використовується для позначення гомосексуальних, бісексуальних і трансґендерних людей як спільноти.

ЛГБТІК+ — останнім часом усе частіше використовується цей, розширений акронім, що, крім лесбійок, геїв, бісексуальних та трансґендерних людей, також включає інтерсекс та людей, які ідентифікують себе як квір (queer). Спектр ґендерних ідентичностей та орієнтацій може бути яким завгодно широким, але кожна людина має право бути собою, кожен/кожна з нас має права людини.

Права людини — це основні права і свободи, які належать усім людям від народження, незалежно від національності, статі, ґендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, національного чи етнічного походження, кольору шкіри, релігії, мови або іншого статусу.

Права людини включають цивільні та політичні права, такі як право на життя, свободу, на повагу до приватного життя, а також на свободу вираження думок та заборону дискримінації; соціальні, культурні та економічні права, включаючи право на участь у культурних заходах, право

на харчування та право на отримання освіти. Держава бере на себе зобов'язання забезпечувати та охороняти права людини. Дотримання прав людини не є виключно внутрішньою справою держави: вони залишаються під захистом міжнародного права та міжнародних інституцій.

Основою міжнародної системи захисту прав людини є **Загальна декларація прав людини**, прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року.

Дискримінація — це порушення прав людини, коли в однаковій ситуації через стереотипи чи певну ознаку до одних людей ставляться гірше, ніж до інших. Комітет ООН з прав людини — незалежний експертний орган, що спостерігає за виконанням Міжнародного Пакту про громадянські та політичні права, — роз'яснив, що в пакті цей термін включає: «будь-яку відмінність, виключення, обмеження або перевагу, за ознакою раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних або інших поглядів, національного або соціального походження, майнового положення, народження або іншої обставини, і яка має на меті або як наслідок знищення або применшення визнання, використання або здійснення всіма особами, на рівних можливостях, всіх прав і свобод».

Дискримінація має різні форми: від образ і нападів до відмови в забезпеченні задоволення основних потреб (медицина, освіта тощо), послугах та реалізації інших прав. Жертви дискримінації можуть опинитися в невідгідному становищі під час працевлаштування або мати обмежений доступ до освіти, житла та необхідної медичної допомоги. Дискриміновані групи можуть бути позбавлені права на участь у суспільному житті та

ЛГБТІК+ і права людини

(продовження)

на свободу об'єднань, а у сфері правосуддя можуть наражатися на упереджене ставлення, катування та жорстоке поводження.

Дискримінація виникає внаслідок неповаги до гідності й відмови визнати однакову цінність кожної людини. Між тим Загальна декларація прав людини уже в першій статті проголошує, що «всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах». Опубліковані 2007 року **Джок'якартські принципи** застосування міжнародно-правових норм про права людини щодо сексуальної орієнтації і ґендерної ідентичності (The Yogyakarta Principles) вважають **дискримінацією за ознакою сексуальної орієнтації і ґендерної ідентичності** будь-яку дискримінацію, що включає «розрізнення, виняток, обмеження або перевагу, яке ґрунтується на сексуальній орієнтації або ґендерній ідентичності, має за мету чи призводить до знищення або применшення права на рівність перед законом або рівний захист з боку закону, або визнання, використання чи здійснення на рівних засадах усіх прав людини та основних свобод».

Гей-прайд, прайд ЛГБТІК+ — публічна акція, метою якою є заявити, що ЛГБТІК+ — це повноправна частина суспільства, пропагувати толерантне ставлення до ЛГБТІК+ у суспільстві і рівний доступ до прав людини, незалежно від ґендерної ідентичності та сексуальної орієнтації. Гей-прайди проходять у вигляді маршів у понад 50 країнах світу.

Права людини, недоступні для ЛГБТІК+ в Україні:

- право на захист від дискримінації
- право на безпеку
- право не зазнавати примусових медичних втручань
- реєстрація партнерств
- можливість успадкувати майно партнер/ки чи передати в спадок
- право на спільне батьківство та всиновлення/удочеріння прийомних дітей
- право на аліменти
- право приймати важливі медичні рішення за партнер/ку у випадку хвороби
- право мати документи, що відповідають зовнішності та ґендерній ідентичності
- право розпоряджатися тілом партнер/ки в разі смерті
- право бути донор/кою крові
- право не свідчити проти партнер/ки в суді

Amnesty International — це **всесвітній рух, що об'єднує понад 7 мільйонів людей, які вважають боротьбу з несправедливістю своєю особистою справою. Ми боремося за світ, у якому права людини є доступними для всіх без винятку.**